

ישועות

פרשת לך לך • גליון 153 • התשפ"ג

יוצא לאור על ידי בית המדרש "החיים והשלום" בני-יורק

מהספר הקדוש

"ירע שמשון"

לרבי שמשון חיים נחמני זיע"א

מדרש רבה "ואעשך לגוי גדול" אותה האמה שכתוב בה "כי מי גוי גדול" אעמיד מפה. אמר רבי ברכיה, ואתנה, ואשימך, אין כתוב באן, אלא "ואעשך", כשאני עושה אותך בריה חדשה את פרה ורבה עכ"ל. והוא תמונה, דמה היה ק' על המדרש שהצדקה להביא רבי ברכיה ונקדים מ"ש הפלי יקר "ואעשך" וכו' והו שאומרים ואלקי אברהם וכו' כי אברהם היה לגוי גדול יותר מכל האבות פי כל מה שיצא מיצחק ומיעקב מתיחס גם פן לאברהם נוסף על יצחק ויעקב, פי יצא ממנו ישמעאל ובני קטורה, "ואברכה" וכו' והו שאומרים אלקי יצחק, פי הוא נתברך במזון יותר מכלם שנאמר "ויורע יצחק" וכו' "ואגדלה שמך" וכו' אלקי יעקב, פי תקב"ה קרא ליעקב א"ל וכו'. עכ"ל ועיי"ש. ובה יבאר "ואעשך לגוי גדול" לפי שממנו יצאו בניו יותר מכל שאר האבות. אלא דקשה למה אמר "גדול", דהלשון "גדול" נאמר באיכות ולא בכמות והיה לו לומר לגוי רב, ובודאי שרצה לרמוז לאמה ישראלית שכתוב בה "כי מי גוי גדול" ועדין קשה שאמה זו לא יצאה מאברהם לבדו רק אף מיצחק ומיעקב שהרי גם הם נקראים אבות, וא"כ לא יתכן לומר אמה שכתוב בה וכו' אני אעמיד מפה, דמשמע מפה דוקא, משום הכי בא ר' ברכיה ותרין "ואתנה ואשימך" וכו' שאם לא היה משנה שמו לא היה בא לא יצחק ולא יעקב ולא האמה של ישראל, והכתוב בא להודיענו שעל ידי המעשה אשר יעשה בשמו ובגופו של אברהם יגרם שיבואו ממנו יצחק ויעקב וכל האמה ישראלית ואז יהיה פרה ורבה. ועוד אפשר שרבי ברכיה הרגיש רשיא דמאן לימא לך דהאי "ואעשך לגוי גדול" רומז על האמה של ישראל, דילמא על ישמעאל דכתיב ביה נמי ונתתיו לגוי גדול, משום הכי תרין רבי ברכיה דהואיל דכתיב "ואעשך" על ברכה שרומז על אמה ישראלית.

למה ישמעאל קדם ליצחק?

כעבר המקדים לבעל הבית למען הדורות הבאים, בפרט באלו העתים שצאצאיו לא עשו רצונו של מקום. בפרט לצאצאי יעקב אבינו (כי כאשר עשו נשא לישמעאל הפך לחלק ממנו). ונרחיב מעט בזה בעזרת השם יתברך.

ישמעאל הבושר

אמרו חז"ל (ספ"ה נב ע"א) "אמר רב חנא בר אבא, אמרי בי רב, ארבעה מתחרט עליהן הקדוש ברוך הוא שבראם, ואלו הן; גלות, פשדים, וישמעאלים, ויצר הרע". והתלמוד מביא פסוקים לכל אחת מאותן ארבעה. [אגב, פמוכן שלא שיק חרטה לפני הקב"ה, כמובא במקראות רבים (לדגמה, במדבר כג, יט; שמואל-א טו, כט ועוד), ומה גם שמשמעות חרטה היא על העבר, ואלו את אלו ממשיך השם יתברך להחיות ולקיים. ומסבירים (הרצ"ה מלבי"ן זיע"א ועוד) את משמעות חרטה זו, פי היות שהשם יתברך חפץ להוריד מדת חרטה לעולם, כדי שבני אדם יעשו תשובה, שפחלק ראשוני ממנה היא החרטה על העבר, יש להחיל את החרטה על גורם מסוים, הם אלו הארבעה המנויים בחז"ל (וראה על כך ב"פרי צדיק" פרשת נילך ושבת שובה אות טו).] והנה הקשר בין יצר הרע, לפשדים וגלות די ברוח, על דרך המובא בחז"ל (שם נב ע"א) בענינו של היצר הרע המתגרה ביותר בתלמידי חכמים ונתן עיניו בבית המקדש הראשון והשני להחריבו וכו', והכשדים הם אלו שהחריבו בפעל את בית המקדש ועקב כך יצאו ישראל מהגלות. ונראה להתבונן מה הקשר בין ישמעאל לשלושה אלו?

עוד נראה לשים לב, שבפרשת וירא (כא ט-כ) בענין גרוש ישמעאל, מובא שפאשר תעו הגר וישמעאל במדבר, חלה ישמעאל ובעודו נוטה למות התפלל להשם שיצילו והשם יתברך שמע תפלתו ונגלה לו באר, כמובא בפסוקים. ורש"י (על התורה כא, יז) הביא משם מדרש (בראשית נג, יד ועוד) "לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים, רבונו של עולם, מי שעתיד יורע להמית בניך בצמא אמה מעלה לו באר? והוא משיבם, עכשיו מה הוא, צדיק או רשע? אמרו לו, צדיק [רוצה לומר, בענין זה שאינו ראוי לענש מיתה בצמא]. אמר להם, לפי מעשיו של עכשיו אני דנו. וזה באשר הוא שם. והיכן המית את ישראל בצמא, כשהגלם נבוכדנצר שנאמר (ישעיה כא, יג-יד) משא בערב וגו' לקראת צמא התיו מים וגו' כשהיו מוליכין אותם אצל ערביים, היו ישראל אומרים לשבאים, בבקשה מכס הוליכוננו אצל בני דודנו ישמעאל וירחמו עלינו, שנאמר (שם כא, יג) ארחות דדנים, אל

לאחר שנים של עקרות, מציעה שרה אמנו בגדלות נפש עילאית לאברהם אבינו עליהם השלום, שישא את הגר שפחתה לאשה. שרה לא הסתפקה רק בעצות אלא פעלה במעשים להפך את הגר לחלק מהמשפחה. ואמנם מיד כשנשאה לאברהם אבינו, כבר הרתה. עתה, כשעלתה מהדרגה הנמוכה ביותר של שפחה למעמד של אשת בעל הבית, זכה עליה דעתה – ותרם כי הרתה ומקל גברתה בעיניך" (טו, ד). על הסבה לכך שראתה את עצמה גדולה יותר משרה, מביא רש"י מהמדרש, "אמרה [הגר], שרי זו אין סתרה בגלויה, מראה עצמה כאלו היא צדקת ואינה צדקת, שלא זכתה להריון כל השנים הללו ואני נתעברתי מביאה ראשונה".

ללא ספק שהעלאת מחשבה כזאת על הדעת היא שטות גמורה. ולא רחוק לומר שגם הגר בסתר לבה לא האמינה שכל תפלותיה לבן וכל מעשיה הטובים בכלל, פחותים ממעשיה או משל כל זוג אחר שהעמיד בנים. אבל פיון שהרתה, הסכימה ללכת אחרי השקר הזה ובהתאם לזה לזלזל בגבירתה.

על ההשקעה ועל התשובה

ובאשר לעצם השאלה – מדוע צריכה שרה אמנו להשקיע מאמצים בפירים לזכות לבן, בעוד שאר באי עולם מקבלים בנים בדרך טבעית, הובאו הסברים שונים, על סבות שונות שיתכנו חלקם או כולם באדם אחד, כגון: שפדי להעמיד בן רגיל, די במהלך טבעי. ובפרט כאשר מדבר בישמעאל פרא אדם, שלא נדרש כלל עבודה מאמצת, אבל להעמיד בן כמו יצחק אבינו עליו השלום, נדרשים זכיות מיחדות והשקעה רבה של עמידה בקשיים ובעשירה נסיונות ותפלות של עשרות שנים. כדי להעמיד שדה של פרחים יקרים, יש לטוח הרבה, אבל בשביל שדה פרא של קוצים ודרדרים, אפילו השקעה אינה נצרכת. והדברים נכונים גם לבני הפלגשים, שנולדו לאברהם אבינו מקטורה, שנולדו לו בנים בזה אחר זה, כי כדי להוליד בני הפלגשים, לא נדרש מאמץ עילאי כפי שנדרש מהעמדת בן הגבירה.

עוד נאמר בזה, שהופעתו של ישמעאל לפני יצחק היתה עבור יצחק ותועלת לשרה וליצחק מכמה בחינות: תדא, שפיון שאברהם אבינו גדל בבית תרח שהיה שטוף בעבודה זרה, נצרך לברור ונקיון יסודי שכלל שנות עקרות ארכות, וכיון שנשאה אברהם להגר, 'שאבה' היא את כל הפסלות של בית תרח ויצחק יצא מברך ונקי. עוד מסבירים, שישמעאל הכין הדרך ליצחק גם

תקרי דדנים אלא דודים. ואלו (הישמעאלים) יוצאים לקראתם ומביאין להם בשר ודג מלוח ונודות נפוחים. כסבורים ישראל שמלאים מים וכשמכניסו לתוך פיו ופוחתו הרוח נכנס בגופו ומת" (וכן הביא רש"י בפרושו לראש השנה טז ע"ב). ויש להבין, מדוע טענו מלאכי השרת טענה זו דוקא על ישמעאל ולא על אמות אחרות, שהצרו לישראל לא פחות מישמעאל, ואפילו על אמות שהשתתפו בפעל בחורבן הבית, כגון ששבו מהם עבדים, לא מצינו קטרוג שיבקש את אבדן אבי השושלת? ובכלל, הרי לארך

הגלות סבלו ישראל מבני עשו ומאמות אחרות אף יותר מהישמעאלים, ומדוע דוקא את ישמעאל נדרשו לאבד ולא את האחרים? והנה מצינו בכמה וכמה מקומות, שכאשר באו לאבד רשע מן העולם, הקדימו לסקור את השושלת שעתידי לעמוד ממנו עד סוף כל הדורות, ואם התגלה שעתידי לצאת ממנו צדיק, לא העבירו אותו מהעולם. דגמה לזה מהמנעוהו של יעקב אבינו עליו השלום להרוג את עשו כאשר בא להלחם עמו, וכפי שדרשו על הפסוק (בראשית לב, ח) "ויירא יעקב מאד ויצר לו" וגו', שפינן שיעד יעקב אבינו שרפי מאיר עתיד לצאת מעשו, חשש להורגו. דגמה נוספת, מהטעם המובא (עין רש"י במדבר לא, ב - בטעם השני) שלא להרוג את המואבים, וזאת משום ב' פרידות - רות המואביה ונעמה העמונית, שרצה השם לתברך להוציא מהם. ואפילו על זני בעלי החיים נאמר כן, דגמה לכה עין בילקוט שמעוני (בראשית פרק ח רמז נח), שנח סרב לקבל את העורב משום שאין בו תועלת וחשב שעדיף שיפחד מן העולם... ואמר לו הקב"ה שיקבלו כי צאצאי העורבים הללו יביאו לחם ובשר לאליהו הנביא זכור לטוב, כמוכא בספר מלכים (יש פרק יז) עין שם בהרחבה. ואמנם אם אכן התברר שלאותו רשע אין כל זכר טוב בעולם, מיד נהרג, לדגמה, אותו מצרי שהרג משה רבינו עליו השלום, שנאמר (שמות ב, יב) "ויפן כה וכה וירא כי אין איש", ופרש רש"י - "שאינו איש עתיד לצאת ממנו שיתגבר" ואז "ויהי את המצרי" וגו' (וכן בדומה לזה עין בתרגום יהונתן ועוד מפרשים). ומשמע שאם היה רואה שבקצה סוף הדורות היה מי מצאצאיו של אותו מצרי רשע מתגבר, לא היה הורג אותו. ומכל זה משמע שמזה שבקשו מלאכי השרת לאבד את ישמעאל, ורק הטענה של "כאשר הוא שם" עמדה לו, מוכח שאין דבר אחד טוב שיצא מישמעאל שראוי לקימו בעולם. ואכן הגאון חיד"א זיע"א מביא בכמה מקומות משם גורי האר"י ז"ל, שמישמעאל אין גרים כלל. ואפשר שמדברים אלו שמביא החיד"א משמע כי העבדה שאין מהם גרים, דומים הם למצרי שהרג משה רבינו, שראה שאין איש עתיד להתגבר ממנו, ולכן אבד אותו מן העולם. ומתשובת הרמב"ם לתלמידו רבינו אפרים (אגרות הרמב"ם מהדורת בלאו סי' קמט) שמשמע שהישמעאלים גרועים יותר מהנוצרים ביחס ללמוד תורתנו, משום שהכל מערוב אצלם, עין שם. וידועים דברי הראשונים בפחיתות נפשם

של הישמעאלים שמגשמים דברים ורונניים נשגבים ומורידים אותם לתאוות בשרים שפלות, מה שאין כן הנוצרים שמבינים שגן עדן הוא דבר רוחני נשגב ולא תאוות גשמיות. עוד נראה להוסיף, שישמעאל הם הנכשלים ביותר מכל שאר האמות גם מבחינת ישובו של עולם, והם הפחותים ביותר מכל שאר האמות בגלויים והמצאות לשכלול העולם. וגם הדברים שיצאו ממקומם לתקון העולם, היו על ידי בני אמות אחרות שפאו בתחומם, בארצות שלטונם, ולא על ידם. [ואולי גם מכך שהרמב"ם באגרת תימן מביא את הנביא שלהם: "המשגע", יש ללמד על היותם בבחינת שוטה שאין לו תקנה...]. ובכל זאת קיים יתרון לישמעאלים על פני כל האמות האחרות, כי כאשר עם ישראל התפזר בעולם, נטלום בני ישמעאל ונעשו לשוטים וגדולים בארצותם, כדגמת רבי שמואל הנגיד, הרמב"ם, הרא"ם ועוד רבים זכר כל הצדיקים לברכה זיע"א, ועל אף שגם אמות אחרות נשאו את ישראל ונצלו את כשוריהם, לא היו כמלאכי ישמעאל לדבר זה, והיו מקומות שחק להם לעשות את היהודי לשר האוצר [כגון תוניסיה, כפי שהעיד הרב מאיר מאזוז שליט"א] ובמקומות מסוימים היו משרות של שרי כספים, קשרי חוץ וכדומה קבועים בחזקה רק אצל זרע ישראל, במשך מאות רבות של שנים. וכידוע שלאחר גרוש ספרד הנוצרית ימח שמם וזכרם, היו אלו הישמעאלים שפתחו את שעריהם לרבים מהגולים [ועל אף שלא עשו זאת מתוך אהבת ישראל אלא להנאתם ולטובתם שלהם, כזה טובים היו מאמות אחרות שגרשו את ישראל על אף שידעו היטב כי כותצאה מהעדר יהודים בהנהגת המדינה או אפילו מעצם נוכחות יהודית בתחומם, תתערער היציבות הפוליטית והבטחונת שלהם] וכמוכן שאין בדברים הללו משום התעלמות מרעתם הגדולה נגד עמנו במהלך הגלות, אלא שנואה להבחין בין שנאת שאר האמות לשנאת ישמעאל, שהתנהגות ישמעאל לא הייתה מונעת משנאת ישראל דוקא, אלא משום היותם דת שונה מדתם, ובאותה מדה שזנו גם את שאר הדתות האחרות, וכמאמר החכם (עין "אור החיים" הקדוש טו, יד; "תולדות יצחק" למהר"י קארו ויקרא א, ב ועוד רבים) "אין שנאה כשנאת הדת", מה שאין כן בני עשו, ששנאתם נובעת מהלכה היא שעשו שזנא ליעקב (ספרי בהעלותך פסקה יא והובא ברש"י בראשית לג, ב). ומשום שישמעאל הם אמה של פראי אדם וקרוכים לדרגת בהמה יותר משאר האמות, תגובתם היא באכזריות של

חיה רעה, וכך הם נוהגים גם בסכסוכים נגד בני עמם ודתם ובשר מבשרם, כידוע מהמלחמות בתוך עצמם בעניני שלטון וכדומה. אך עם כל זה אין להתפחד גם לכה שבארצות ישמעאל ישבו היהודים בשלחה ביחס לשאר מקומות גלותם, כמוכא בחז"ל בכמה מקומות (עין שבת יא ע"א וברש"י דבור המתחיל "תחת ישמעאל ולא תחת נכרי"; פסחים פז ע"ב; מהרש"א בבא בתרא עד ע"ב ועוד רבים) ועוד חזון למועד להרחיב בזה אם ירצה השם. נשים לב גם לתועלת נוספת מבני ישמעאל, שבנוכחותם שמרו על המקומות של ישראל, ואודות לזה יודעים על מקומות הצדיקים, כנודע [ואגב אולי משום כך הסתבב הדבר שהמשרד הדתי שלהם נקרא 'וואקאף', שתרגומו: שומר, הרומז לתפקיד השמירה על נכסי ישראל, כנ"ל].

ומעתה שפל יעודם של ישמעאל היא רק כדי לסייע לישראל בגלות, נבין את הקשר של ישמעאל לאותם שלושה נוספים שעליהם מתחרט כביכול השם יתברך, כי אלמלא היו אלו השלושה - יצר הרע, כשדים וגלות, גם את ישמעאל לא היה צריך בעולם. ועל דרך זה נראה לומר בדרך אפסר, שלכן באו מלאכי השרת בטענת הנודות הנפוחים דוקא, משום שמעשים אלו סתרו את תכליתו של ישמעאל בעולם ובזה מעל בשליחותו, שבמקום לסייע לישראל, המיתם בצמא. ואולי בטענתם שרצו לבטל את ישמעאל, היה כונה נסתרת לבטל לגמרי את כל אותם שלושה, כי כידוע שהנהגת השם יתברך תמיד להקדים תרופה למכה, וכאשר אבדה התרופה - דהינו ישמעאל שיקל על ישראל בגלות, ממילא המכה תעבור מן העולם, כי באין תרופה אין מכה, ובכטול ישמעאל יתבטלו היצר הרע, הכשדים והגלות. ויהי רצון שנוזה שייסיר השם יתברך את הרע מתוכנו, ויבטל צד הרע שביצר הרע, וממילא יבטלו צוררי ישראל ויפסק הגלות ויסתלק ישמעאל ממקום המקדש ומארץ הקדש. ויראנו השם יתברך בעמד ביתו בראש מרום הרים וירפא רפואה שלימה רפואת הנפש ורפואת הגוף לכל חולי עמו ישראל ובכללם לשושנה בת טובה לאורך ימים ושנות חיים בכריאות איתנה, גאולה פרטית וכללית שבע שמחות וכל טוב סלה. אמן כן יהי רצון.

משיחות המגידים שליט"א
הגיש משה אליהו ש. (טל' 050.4125671)
שבת שלום ומברך

<p>הגולה סגולה • יצועות לעם סגולה • יצועות לעם נאפע ערה</p> <p>יום מסגל למול והצלחה</p> <p>כתב הגר"ח פלאנצי זיע"א ב"מועד לכל חי" (סימן כו - הדש השני) "החדש הזה והשון שכתב נפתלי, כמו שכתב הרב עמודי שמים (דף קדים ע"ב) וראוי לריון בו לדבר מצוה כבודתו אילה שלוהה. וביים יויד לחדש שנוולד גר, כמו שכתב שם, יהיה היום הזה למול טוב לכל העושה דבר, וביים טובה יהיה טוב פי זכות גד חופף עליו כל היום והוא, וכן כל חדש כסליו פי מולו גר יהיה מצולה להרים מולו לכל עסקיו וכל עניניו בעזרתו יתברך שמו".</p>	<p>נפלאות הבורא ית"ש מה מגן על גוף הארסיים מארסם? מה רבו מעשיהו כלם בהנחה עשית</p> <p>הבורא ית"ש נתן הגנות שונות לבעלי חיים הארסיים שלא יפגעו מהארס של עצמם; ראשית, הארס מייצר ומאחסן באברים מתאימים, שאינם באים במגע עם שאר מערכות הגוף. אצל הנחש, קיים פתח ארס בודד שפונה ליציאה מגופו בעת ההכשה. הגנה נוספת היא בנוגדני ארס שגופם מייצר, המפרקים את הארס בתהליך העבול, כך שגם כאשר יבואו במגע עם ארסם, לא יזקוקו.</p> <p>ועד שאנחנו מדברים על הארס שבגוף בעלי החיים, ראוי לנו להתבונן בעצמנו ולהזכיר את אשר נכתב בעבר על החמרים החריפים שבגופנו, שמפרקים כל מאכל, אך אינם פוגעים באברים שלנו עצמם. כי הבורא ית"ש שייצר אותם נתן גם את ההגנה מהם כדי ששמושם יהיה רק לטובתנו ולתועלתנו, ולא חלילה להזיק לנו.</p>
--	--